УЛОГА МЕДИЦИНСКОГ ПРАВА У ФУНКЦИОНИСАЊУ ЗДРАВСТВЕНОГ СИСТЕМА

Срђан Станковић¹, Миљан Кулић², Страхиња Кулић³, Јована Костић⁴, Љиљана Кулић⁵, Христо Анђелски⁶

THE ROLE OF MEDICAL LAW IN FUNCTIONING OF THE HEALTH SYSTEM

Srdjan Stankovic, Miljan Kulic, Strahinja Kulic, Jovana Kostic, Ljiljana Kulic, Hristo Andjelski

Сажетак

Увод. У циљу бољег и ефикаснијег здравственог система сваке земље неопходно је познавање правног функционисања здравствених установа, познавање права болесника и права здравствених радника. Неопходно је познавање општих појмова у здравственом законодавству, познавање различитих законских правила чији је објекат здравље човека и здравствена заштита. Познавање етике јавног здравља, људских права и вредности у здравственој заштити, права и дужности пацијената, права и дужности здравствених радника и њихова заштита на раду имају посебан значај. И на крају неопходно је добро контролисати читав здравствени систем и спречити кривична дела у вези са обављањем здравствене делатности или, уколико то није могуће, санкционисати их на одговарајући начин.

Циљ рада. Циљ рада је да укаже на улогу и значај познавања прописа и правила функционисања здравственог система, односно познавање правних правила којима се урађује медицинска делатност.

Метод рада. Анализирана је литература у области медицинског права, социјалне медицине, јавног здравља, законска и подзаконска документација у области здравства и др. Праћена су савремена сазнања у домену медицинског права.

Summary

Introduction. In order to have a better and more efficient functioning of the health system of any country, it is necessary to know the legal functioning of health institutions and to understand the rights of patients and the rights of health care workers. It is necessary to know the general concepts of health legislation, different legal rules whose object are human health and health care. Knowledge of the public health ethics, human rights and values in health care, rights and responsibilities of patients and the rights and duties of health workers and their safety at work have a special significance. And in the end, it is essential to control the entire health care system and prevent criminal acts connected to the performance of health services or, if that's not possible, to sanction them appropriately.

Objective. The objective of this paper is to highlight the role and importance of knowing the regulations of the functioning of the health system, that is knowledge of legal rules that regulate medical activity.

Methods. The literature that was analysed comes from the field of medical law, social medicine, public health, legal and sub-legal documentation in the field of healthcare and others. Current knowledge in the field of medical law were followed.

¹ Мр дипл. правник Срђан Станковић, Електромрежа Србије, Београд.

² Дипл. ек. Миљан Кулић, Београд.

³ Мр дипл. ек, спец. Страхиња Кулић, Вода Врњци, Београд.

⁴ Мр инж. орг. наука Јована Костић, Савремени дом, Београд.

⁵ Доц. др Љиљана Кулић, Универзитет у Приштини, Медицински факултет, Косовска Митровица.

⁶ Проф. др Христо Анђелски, Висока медицинска школа струковних студија "Милутин Миланковић", Београд.

Резултати рада. Медицинско право чини скуп правних правила којима се уређује медицинска делатност, утврђују својства лица која ту делатност обављају и њихов однос са корисницима њихових услуга. Медицинско право је део једне шире области која се назива здравствено право и која подразумева све правне прописе у интересу здравља људи. Медицинско право чине одговарајући државни прописи и прописи које доносе професионална удружења здравствених радника (лекарска, стоматолошка и фармацеутска комора), а и једни и други прописи су одобрени од стране надлежног министарства. Прописима су регулисана правила понашања здравствених радника приликом обављања своје делатности, њихов међусобни однос, однос према пацијентима, односи са јавношћу, однос према друштву итд.

Закључак. Здравствени систем сваке земље бољи је и ефикаснији ако здравствени радници добро познају правно функционисање здравствених установа, права болесника и властита права. Поред тога, неопходно је да се правници посебно обучавају за област правне медицине, односно потребно је добро познавање националних и међународних правних прописа из области медицинске делатности. Не треба занемарити потребу да се са елементарним познавањем медицинског права мора ићи ка свим корисницима здравствене заштите, односно ка општој популацији.

Кључне речи: медицинско право, здравствени систем

Results. Medical law is a set of legal rules governing medical activity, that determine properties of the entities that carry out this activity and their relationship with the users of their services. Medical law is part of a larger field called the health law, and that covers all legislation in the interest of public health. Medical law make adequate state regulations and rules adopted by professional associations of health professionals (medical, dental and pharmaceutical commerce), and both regulations are approved by the relevant ministries. Regulations govern the rules of behavior of health workers while performing their activities, their internal relationship, relationship with patients, public relations, relationship to society, etc.

Conclusion. The health system of each country works better and more efficiently if health workers are well acquainted with the legal functioning of health institutions, the rights of patients and their own rights. In addition, it is necessary that lawyers are trained specifically in the field of legal medicine, which requires a good knowledge of the national and international legal regulations in the field of medical activity. The need of elementary knowledge of medical law must go to all the health care users, the general population, should not be ignored.

Key words: medical law, health system.

УВОД

У циљу бољег и ефикаснијег функционисања здравственог система сваке земље неопходно је познавање правног функционисања здравствених установа, познавање права болесника и права здравствених радника. Неопхо-

дно је познавање општих појмова у здравственом законодавству, познавање различитих законских правила чији је објекат здравље човека и здравствена заштита становништва. Треба познавати и научити основне појмове из закона и организације здравственог система, али и правила функционисања у складу са одговорностима

које намеће одговарајући професионални ниво. Неопходно је познавање и доследна примена закона и подзаконских аката којима се регулишу права и обавезе корисника и даваоца здравствених услуга у систему здравствене заштите. Неопходно је познавање савремене здравствене заштите, здравственог законодавства у Републици Србији и здравственог законодавства у Европској унији да би се реализовали процеси хармонизације, односно прилагођавање законодавства у области здравља и здравствене заштите стандардима ЕУ. Познавање управљања системом здравствене заштите и правила финансирања здравствене заштите омогућава да се познаје адекватно здравствени систем. Познавање етике јавног здравља, људских права и вредности у здравственој заштити, права и дужности пацијената, права и дужности здравствених радника и њихова заштита на раду имају посебан значај. И на крају неопходно је добро контролисати читав здравствени систем и спречити кривична дела у вези са обављањем здравствене делатности или уколико то није могуће, санкционисати их на одговарајући начин.

ЦИЉ РАДА

Циљ рада је да укаже на улогу и значај познавања прописа и правила функционисања здравственог система, односно познавање правних правила којима се уређује медицинска делатност.

МЕТОД РАДА

Анализирана је литература у области медицинског права, социјалне медицине, јавног здравља, законска и подзаконска документација у области здравства и др. Праћена су савремена сазнања у домену медицинског права.

РЕЗУЛТАТИ РАДА И ДИСКУСИЈА

Медицинско право чини скуп правних правила којима се уређује медицинска делатност, утврђују својства лица која ту делатност обављају и њихов однос са корисницима њихових услуга. Медицинско право у ширем смислу обухвата и правне норме које се тичу производње и промета лекова, медицинских средстава, прикупљања и трансфузије људске крви. Медицинско право се тиче оних људи који се баве здравственом делатношћу и оних људи који у својству корисника здравствене заштите, односно као пацијенти или као здрави, користе њихове услуге. Медицинско право је део једне шире области која се назива здравствено право и која подразумева све правне прописе у интересу здравља људи.^(1, 2)

Медицинско право не представља систем свих правних норми које се односе на медицинску, односно здравствену делатност, већ само један део. Други део правних норми се односи и на друге области права, а тиче се очувања здравља људи. За све људе важе опште норме, али применом норми на однос лекар–пацијент, због специфичности, оне добијају посебно значење. У правне прописе који уређују искључиво медицинску делатност спадају: Закон о здравственој заштити; Закон о јавном здрављу; Закон о здравственом осигурању; Закон о заштити становништва од заразних болести; Закон о поступку прекида трудноће у здравственој установи; Закон о лековима и медицинским средствима; Закон о условима за узимање и пресађивање делова људског тела; Закон о производњи и промету опојних дрога; Закон о евиденцијама у области здравства, Закон о коморама здравствених радника и др.

Медицинско право чине одговарајући државни прописи и прописи које доносе професионална удружења здравствених радника (лекарска, стоматолошка и фармацеутска комора), а и једни и други прописи су одобрени од стране надлежног министарства. Прописима су регулисана правила

понашања здравствених радника приликом обављања делатности, њихов међусобни однос, однос према пацијентима, односи са јавношћу, однос према друштву итд. У Републици Србији нису још увек до краја регулисани сви медицински поступци, процедуре и неке области рада у здравству, па је неопходно потпуно регулисање области медицинског права. Ове области су у свету различито регулисане и само у неким постоји хармонизација на којој ради Светска здравствена организација и друге међународне организације. У Европи је област медицинског права већ регулисана прописима земаља чланица Европске уније и бројним смерницама ЕУ за поједине медицинске поступке (Хелсиншка декларација о етичким начелима за медицинско истраживање на човеку донета 2000. године, Ревидирана Лисабонска декларација о правима пацијената од 1995. године и др.).

Медицинско право регулише однос између лекара, медицинских сестара/техничара и пацијента поводом пружања здравствених услуга, за који није довољно регулисање са правним правилима, него и према етичким нормама. Специфичност здравствене делатности, која се везује за болесне, немоћне, слабе, са физичким и менталним поремећајима, деце, жена, старих, умирућих болесника и др. захтева да примарна буду етичка начела. Међутим, етичка начела без правне регулативе не могу да регулишу на задовољавајући начин односе здравствених радника и корисника здравствених услуга (здрави људи и болесници).⁽³⁾

На неопходност да се уведу процедуре и до краја регулишу односи за области професионалног рада и активности, где су се многе ствари до сада само подразумевале, упућују негативна искуства. Разуме се да право и економија у области медицине имају специфичан приступ и етика је потпора и оквир њиховог деловања. Правилима медицинске етике судови признају и правну снагу

и непоступање лекара по тим правилима повлачи одговарајућу правну санкцију.

Поступци здравствених радника подлежу унутрашњој и спољашњој контроли, која може бити стручна и правна. Постоје области рада које нису до краја и прецизно регулисане, а њихово регулисање је приоритет јер се ради о праву на живот и праву на здравље, што су елементарне вредности.⁽⁴⁾

У Србији правници, лекари и други здравствени радници медицинско право не познају у довољној мери. На домаћим правним факултетима оно досад није уопште изучавано. Правници у земљама Европске уније и САД изучавају медицинско право као засебну научну дисциплину и постоји специјализација из те области за правнике. Такође, постоји и посебна едукација за судије који раде предмете из ове области. По њиховом узору треба да регулишемо ову област у целини, почев од писања закона, преко примене националних и међународних правних прописа из области медицинске делатности. Сваки здравствени радник од оног тренутка кад почне да ради има права, обавезе и одговорност за своје поступке. И поред свих предмета које имају на факултету, здравствени радници за многе веома битне ствари које се тичу њихове делатности, правила рада и процедуре успут сазнају, а питање је да ли их правилно разумеју и примењују. У многим случајевима се сматра да се неке ствари претпостављају или подразумевају, али грешке и негативне последице у пракси су показале да се мора имати утемељено знање и јасни и прецизни ставови и смернице о томе како треба поступати.

ЗАКЉУЧАК

Здравствени систем сваке земље бољи је и ефикаснији ако здравствени радници добро познају правно функционисање здравствених установа, права болесника и властита права. Поред тога, неопходно је да се правници посебно обучавају за

област правне медицине, односно потребно је добро познавање националних и међународних правних прописа из области медицинске делатности. Не треба занемарити потребу да се са елементарним познавањем медицинског права мора ићи ка свим корисницима здравствене заштите, односно ка општој популацији.

ЛИТЕРАТУРА

1. Laufs Adolf, Laufs/Uhlenbruck, Handbuch des Arzirechts, Auflage, Munchen, 2002, 54.
2. Радишић Јаков, Медицинско право, "Nomos", Београд, 2007, 23.

3. Каличанин Предраг: Медицинска етика и медицинско право, Институт за ментално здравље, Београд, 1999, 10–11.
4. Taupitz Jochen, „Rechtsmedizin im Spannungsfeld zwischen Recht und Medizin“, Medizinrecht, br. 3/1999, str. 99.

Контакт: Мр дипл. правник Срђан Станковић, Електромрежа Србије, Београд.